

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) กับการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจ และบทบาทที่ปฏิบัติจริง ของคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) ที่ดำเนินการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่สนับสนุนการปฏิบัติงาน กับบทบาทของคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) ในการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) ในการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยกำหนดให้ กพสต. ทุกคน ในพื้นที่ 66 หมู่บ้าน (7 ตำบล) จำนวน 132 คน ของอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เป็นผู้ให้ข้อมูล และได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์ กลับมาเป็นข้อมูลในการศึกษา จำนวน 115 ชุด คิดเป็นร้อยละ 87.12 โดยใช้วิธีประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรม SPSS สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์ ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

5.1 สรุปผลการศึกษา

จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นเพศหญิง และดำรงตำแหน่งคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล ทั้งหมด จำนวน 115 คน

อายุของ กพสต. ที่ทำการศึกษา ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 41.74 ผู้มีอายุสูงสุด 62 ปี อายุต่ำสุด 24 ปี โดยมี กพสต. ที่สมรสแล้ว จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 93.90

จำนวนสมาชิก/บุตรในครอบครัว โดยเฉลี่ย มีจำนวน 3 คน โดยส่วนใหญ่มีสมาชิก/บุตรในครอบครัว จำนวน 1-4 คน จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษา มีจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 74.80

อาชีพหลัก ของ กพสต. ร้อยละ 53.90 ทำการเกษตรกรรม รองลงมามีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจ และรับจ้าง ตามลำดับ

รายได้ของ กพสต.เฉลี่ยทั้งครอบครัว ไม่หักค่าใช้จ่ายต่อเดือน มีรายได้เฉลี่ย 9.056 บาท/เดือน ส่วนใหญ่ จำนวน 71 คน มีรายได้ 0-5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 61.7 รายได้สูงสุด 202,001 บาท/เดือน รายได้ต่ำสุด 600 บาท/เดือน

ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับบทบาทของ กพสต. และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในการวัดระดับความรู้ความเข้าใจ ด้านบทบาทของ กพสต.ของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมพบว่า ส่วนใหญ่ จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 62.60 มีระดับความรู้ ความเข้าใจ ด้านบทบาทของ กพสต.ในระดับปานกลาง และมีระดับความรู้ความเข้าใจในระดับมาก จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 31.30 โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานเกี่ยวกับสตรี เด็ก และเยาวชน เป็นหน้าที่ของ กพสต. ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของสตรีตำบล เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และสภาตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล

สำหรับความรู้ ความเข้าใจ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในภาพรวมพบว่า ส่วนใหญ่ จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 86.10 มีระดับความรู้ความเข้าใจในระดับมาก และมีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 13.90 โดยไม่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อยเลย โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มี 3 ข้อ คือ การรักษาป่าไม้ที่เป็นป่าต้นน้ำลำธาร เป็นการช่วยสงวนและรักษาทรัพยากรน้ำได้ การทิ้งขยะในที่ทิ้งขยะ เป็นการสร้างนิสัยที่ดี และช่วยให้บ้านเมืองของเราน่าอยู่ด้วย และการทิ้งขยะและการกำจัดขยะ โดยการคัดแยกขยะให้ถูกวิธี เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การนำทรัพยากรมาใช้อย่างไม่จำกัด เป็นการให้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ

ผู้ให้การสนับสนุนในการปฏิบัติงานของ กพสต. ส่วนใหญ่จะเป็นการร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรท้องถิ่น และประชาชน คิดเป็นร้อยละ 49.60

การได้รับการสนับสนุนในการปฏิบัติงานของ กพสต. ในภาพรวมพบว่า กพสต.ได้รับการสนับสนุนในการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง โดยได้รับการสนับสนุนในด้านข้อมูลข่าวสารการพัฒนา มากที่สุด และได้รับการสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์น้อยที่สุด

การได้รับข้อมูลข่าวสารของ กพสต. ในภาพรวมพบว่า กพสต.ได้รับข้อมูลข่าวสาร ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การได้รับข้อมูลจากเครือข่ายองค์กรสตรี/ผู้นำสตรีในระดับประเทศ ($X=1.57$)

ทัศนคติในการกำหนดบทบาทผู้ชาย/ผู้หญิง ในภาพรวมพบว่า กพสต. ส่วนใหญ่มีทัศนคติผู้ชาย และผู้หญิง มีบทบาทเท่าเทียมกัน ข้อที่มีค่าร้อยละสูงสุด คือ การได้รับการศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ข้อที่มีค่าร้อยละต่ำสุด คือ การเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดเวลาการทำงาน

บทบาทในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการกระทำตนเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน ในภาพรวมพบว่า กพสต.มีบทบาทในการกระทำตนเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดทำบริเวณบ้าน และภายในบ้านให้สะอาด สวยงาม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การใช้พืชสมุนไพรทดแทนการใช้สารเคมีในการเกษตร เช่น การใช้สารสกัดจากสะเดารักษาแมลง ฯลฯ

บทบาทในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการชี้แนะ/แนะนำแก่ประชาชน ในภาพรวมพบว่า กพสต.ส่วนใหญ่ปฏิบัติในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การชี้แนะ/แนะนำ ให้ประชาชนจัดหาภาชนะเก็บน้ำเพื่อบริโภคที่สะอาด และมีฝาปิดมิดชิด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การแนะนำ/ตักเตือนประชาชนในการใช้สารเคมีภายในบ้าน และการทำการเกษตร

5.2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ความรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทของ กพสต. มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ กับบทบาทของ กพสต.ในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการกระทำตนเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน แต่ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย กับบทบาทของ กพสต.ในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการชี้แนะ/แนะนำแก่ประชาชน

ความรู้ ความเข้าใจ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย กับบทบาทของ กพสต.ในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการกระทำตนเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน และการชี้แนะ/แนะนำแก่ประชาชน

การได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติงานของ กพสต.มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับบทบาทของ กพสต.ในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการกระทำตนเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 บทบาทของ กพสต.ในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการชี้แนะ/แนะนำแก่ประชาชน

การได้รับข้อมูลข่าวสารของ กพสต.มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับบทบาทของ กพสต.ในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการกระทำตนเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน และมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 บทบาทของ กพสต.ในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการชี้แนะ/แนะนำแก่ประชาชน

ทัศนคติในการกำหนดบทบาทผู้ชาย/ผู้หญิง มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ กับบทบาทของ กพสต.ในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการกระทำตนเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน และการชี้แนะ/แนะนำแก่ประชาชน

สรุป ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของ กพสศ. ในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- การได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติงาน
- การได้รับข้อมูลข่าวสาร

บทบาทของ กพสศ. ในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- การกระทำตนเป็นตัวอย่าง
- การชี้แนะ/แนะนำ

5.3 การอภิปราย

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-7 ซึ่งเป็นการพัฒนาในกระแสหลักของประเทศ ซึ่งกำหนดเป้าหมายเน้นหนักทางด้านเศรษฐกิจ โดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากเศรษฐกิจการเกษตรสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรม มีการใช้ทรัพยากรของประเทศไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งผลของการพัฒนาดังกล่าวปรากฏผลสำเร็จในระดับหนึ่ง มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจผลิตภัณฑ์มวลรวม ของประชาชาติเพิ่มในอัตราสูงขึ้นทุกปี แต่ความเจริญดังกล่าวก็ไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในประเทศ ให้หมดไป ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศเสื่อมโทรมลง โดยถูกนำไปใช้อย่างฟุ่มเฟือย ขาดความระมัดระวัง และไม่มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดี ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะชาวชนบทก่อให้เกิดปัญหาที่ในสังคมเมืองและชนบท การพัฒนาประเทศจะประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน จะต้องให้ประชาชนทุกกลุ่ม/ทุกคนในชุมชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนของตนเอง นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2532, หน้า 7) เสนอว่า "การพัฒนา คือ จะต้องฟื้นฟูแนวทาง ที่ชนบทต้องมีศักยภาพของตนเอง ฟื้นฟูให้มาอยู่ในฐานะที่พึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะการพึ่งพิงตนเองทางเศรษฐกิจให้มากขึ้น" จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 มุ่งเน้น "การพัฒนาคน" โดยการพัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมให้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเอง เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัว สังคม และประเทศโดยรวม โดยเฉพาะกลุ่มของสตรี ซึ่งแต่เดิมถูกจำกัดให้มีบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้รับผิดชอบงานบ้านงานครัวในครอบครัวมากกว่าผู้ชาย หรือไม่ก็เป็นแรงงานของครอบครัวในการผลิตทางการเกษตร แต่ในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งขยายตัวเพิ่มมากขึ้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้นด้วย การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมก้าวเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในสังคมระดับมหภาคและส่งผลกระทบยังสังคมจุลภาคจนถึงสังคมที่เล็กที่สุดคือ ครอบครัว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวจากเดิมเคยผลิตเพื่อยังชีพ ปรับเปลี่ยนมาผลิตเพื่อขาย ตลอดจนประชากรเพิ่มมากขึ้น จำเป็นต้องมีการเพิ่มผลผลิต โดยการให้

เทคโนโลยีในการผลิต การใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง ใช้ปุ๋ยเคมีบำรุงดิน ก่อเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก

การผลักดัน ให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531, หน้า 5) ว่า "การตั้งเป้าหมายของบทบาทสตรีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยต้องให้ความรู้ สร้างทัศนคติ ให้สตรีในภาคการเกษตรให้ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม กระตุ้นให้ตระหนักถึงอันตรายของการปนเปื้อนของสารเคมี ส่งเสริมให้ส่งสอนลูกหลานให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ ป่าไม้ อย่างประหยัด และให้สตรีมีบทบาทในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม เช่น การปลูกป่า การปลูกต้นไม้เพื่อการอนุรักษ์ เป็นต้น" การจัดตั้งองค์กรสตรีจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้สตรีได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

จากการศึกษาพบว่า องค์กรสตรีที่ทำการศึกษาคือ คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบลของอำเภอห้างฉัตร เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นอย่างมีระบบ แบบแผน มีโครงสร้างขององค์กร มีการกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน โดยมีระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล พ.ศ. 2538 เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เมื่อ กพสต.เข้าใจบทบาทหน้าที่ และได้เรียนรู้การแก้ปัญหาในรูปกลุ่มแล้ว จึงเป็นช่องทางหรือแนวทางไปสู่การปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาในบทบาทการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กพสต.ของอำเภอห้างฉัตร ได้ดำเนินการและประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งนั้น เป็นผลมาจาก กพสต.มีความรู้ความเข้าใจในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับดี ทั้งนี้จึงทำให้สามารถปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่ประชาชนและสามารถให้การชี้แนะ/แนะนำในการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ จากการที่ กพสต.ปฏิบัติได้นั้น เป็นผลมาจากการได้รับการสนับสนุนในการปฏิบัติงานร่วมกันจากหลายฝ่าย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรท้องถิ่น และประชาชน ซึ่งให้การสนับสนุนในด้านข้อมูล ข่าวสาร โดยผ่านสื่อต่าง ๆ จึงทำให้บทบาทของ กพสต.กับการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กพสต.สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์แก่ตนเองได้ด้วย ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นางเฉลียว ยังนันท์วัฒนา (2530) ซึ่งศึกษา เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของ กพสต.พบว่า กพสต.ที่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่น และการได้รับข่าวสารจากภายนอก จะทำให้ กพสต.ปฏิบัติหน้าที่ได้ดี และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วนิดา ลี้มจิตสมบุญ (2536) ที่ศึกษา เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน : กรณีศึกษาหมู่บ้านลานทองและหมู่บ้านดิ่งชัน อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงสุด คือ การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ รองลงมา คือ การได้รับความร่วมมือจากประชาชน การได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติ ทั้งจากภาครัฐราชการ

เอกชน องค์กรท้องถิ่นและประชาชน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้ กพสต. ได้ทราบข้อมูลข่าวสาร ทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และปฏิบัติงานด้วยความมั่นใจ ให้เกิดกับ กพสต. เมื่อ กพสต. เริ่มดำเนินกิจกรรม การติดตามการดำเนินงาน การให้ความช่วยเหลือ การให้คำแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน เป็นการช่วยทำให้ กพสต. เกิดขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน การสนับสนุนงบประมาณ/วัสดุ/อุปกรณ์ ในการปฏิบัติงาน กพสต. ปฏิบัติงานได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การสร้างขวัญ/กำลังใจ และการเพิ่มพูนความรู้ โดยการเชิญเข้าร่วมสัมมนา ทัศนศึกษา การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ กพสต. ก็ทำให้ กพสต. สามารถปฏิบัติงานได้ผลมากขึ้นด้วย ดังนั้น การได้รับการสนับสนุนการปฏิบัติงาน และการได้รับข้อมูลข่าวสารของ กพสต. จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ กพสต. สามารถปฏิบัติงานในบทบาท การส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้นด้วย

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับทัศนคติในการกำหนดบทบาทผู้หญิง/ผู้ชาย กับบทบาทในการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแล้ว จากผลการศึกษาพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่อย่างไรก็ดีเพื่อเสริมให้บทบาทของสตรีในการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง ควรมีการปรับแนวคิด หลักวิธีการปฏิบัติ ให้มีระบบในการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจสภาพปัญหาที่แท้จริงของชุมชน โดยร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาสภาพปัญหา/สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข โดยมีต้องคำนึงถึงว่าผู้ทำงาน ผู้ปฏิบัติ หรือผู้ได้รับประโยชน์ เป็นผู้หญิง ในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาสตรี นอกจากมาตรการเชิงนโยบาย โดยการปรับระเบียบกฎหมายว่าด้วยสิทธิสตรีแล้ว ยังต้องมีมาตรการเชิงปฏิบัติที่เหมาะสมด้วย เช่น มีการรณรงค์ การส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ด้านหลักการความเท่าเทียมกันระหว่างหญิง ชาย หรือเรื่องสิทธิสตรี อย่างจริงจัง ซึ่งจะช่วยให้สตรีมีบทบาทและมีโอกาสมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5.4 ข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 1 - ข้อเสนอแนะสำหรับคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.)

1.1 กพสต. ควรประสานเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนด้านความรู้ ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งแนวทางในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน / ผู้นำท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความรู้ ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม ว่าไม่ใช่ปัญหาของคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียวที่จะต้องรับผิดชอบ แต่เป็นปัญหาของคนทุกคนที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน

1.2 กพสต. ควรประสานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ/องค์กรท้องถิ่น โดยเข้าร่วมประชุม เสนอข้อมูล/ปัญหา เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน อย่างสม่ำเสมอทุกครั้ง

เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสำนึกและความตระหนักในปัญหา และร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขสถานการณ์ของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งร่วมกันพิจารณาดำเนินการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานของ กพสต.

1.3 กพสต.ควรมีการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมกันวางแผนในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เพื่อการปฏิบัติเป็นไปในแนวเดียวกัน และสร้างความมั่นใจแก่ กพสต. ในการปฏิบัติงาน รวมทั้งควรมีการประชุมสัมพันธ์องค์กร และผลงานของ กพสต. เพื่อสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้น

1.4 กพสต.ควรมีการฝึกอบรม/สัมมนา/ทัศนศึกษา/ดูงาน หรือมีการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจแก่ กพสต. เพื่อให้เกิดความมั่นใจในความรู้ความสามารถของตนเอง เช่น ความรู้ความเข้าใจในประโยชน์ของการใช้พืชสมุนไพรทดแทนการใช้สารเคมี เพื่อใช้ภายในบ้านและในการทำการเกษตร

1.5 กพสต.จะต้องมีการประสานงาน และร่วมกันทำงานอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนมีการประสานหน่วยงานภายนอก เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรเอกชน ผู้นำท้องถิ่น โดยจะต้องดำเนินการด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง ในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ข้อมูลข่าวสาร สื่อวัสดุ/อุปกรณ์ ในการเผยแพร่เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องสิ่งแวดล้อม

1.6 กพสต.ควรมีการรณรงค์เพื่อจัดหางบทุน เพื่อเป็นทุนสำหรับการดำเนินงานต่าง ๆ โดยอาจทำในลักษณะการจัดงานรื่นเริง งานการกุศล หรืองานบุญตามประเพณีท้องถิ่น หรือรณรงค์ขอรับการสนับสนุนจากเอกชน

1.7 ควรมีการสร้างเครือข่ายผู้หญิง ในด้านสิ่งแวดล้อมทุกหมู่บ้าน เพื่อทำหน้าที่ประสานงาน และร่วมกันปฏิบัติงานในการส่งเสริมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 2 - ข้อเสนอแนะสำหรับเจ้าหน้าที่

2.1 เจ้าหน้าที่ในระดับกรมฯ ศพช.เขต และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด/อำเภอ จะต้องประสานกับหน่วยงานเกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือให้การสนับสนุนทางวิชาการ/วัสดุอุปกรณ์ แก่ เจ้าหน้าที่ กพสต. องค์กรท้องถิ่น และประชาชน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น และความรู้ที่ให้นั้น ควรจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ให้แก่ตนเอง และสามารถนำไปเผยแพร่/ถ่ายทอดต่อบุคคลอื่นได้ด้วย

2.2 เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ควรมีการติดตามการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเสนอแนะและแนะนำในการปฏิบัติงานของ กพสต. อย่างใกล้ชิด เพื่อทราบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น และช่วยเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาได้ทันที เพื่อสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานแก่ กพสต.

2.3 ควรมีการจัดสรร หรือประสานองค์กรเอกชน สนับสนุนงบประมาณสำหรับ กพสต.ในการจัดกิจกรรม เช่น การประชุม การดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ กพสต.

2.4 ประสานงานกับภาครัฐและเอกชน ขอรับการสนับสนุนสื่อประชาสัมพันธ์ สนับสนุนแก่ กพสต.ในการปฏิบัติงาน เช่น บ้ายประชาสัมพันธ์ แถบเสียง หรือสื่อที่เหมาะสมกับการรับรู้แก่ กพสต.มากที่สุด คือ สื่อวีดิทัศน์

2.5 สนับสนุนโครงการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับพื้นที่ และความต้องการของประชาชน เพื่อเพิ่มรายได้ของประชาชน และลดการให้ทรัพยากรธรรมชาติ

5.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบในกลุ่มสตรีที่มีการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพสูง และต่ำ เพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง และวิธีบริหารงาน ที่ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการศึกษาคความคาดหวัง หรือทัศนคติของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ กพสต.เพื่อจะได้ทราบความคิดเห็น และแนวคิดต่าง ๆ ในทิศทางที่ต้องการให้ กพสต.เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เฉพาะใช้ชัดเจน